

KÖNYVISMERTETÉSEK.

Megjegyzések O. Menghin «Weltgeschichte der Steinzeit» című munkájához.

A szerzőtől felölelt anyag olyan óriási, a felvetett problémák olyan sokoldalúak, a kitűzött cél annyira távolfekvő, hogy nem csodálkozhatunk azon, hogy a szerző vándorlásai alatt nem egy optikai csalódásnak esett áldozatul, ami munkájának több helyén visszatükröződik.

Nem lehet céлом, hogy ezt az egyébként *alapvető* és *úttörő* munkát e helyen behatóan ismertessem. Erre a feladatra egy szakember nem is vállalkozhatik. Ezt a feladatot csak több szakembernek együttes munkája oldhatná meg. Jelen dolgozatomban ezért csak arra fogok szorítkozni, hogy a véleményem szerint helyt nem álló megállapításokat kritika tárgyává tegyem.

A 20. oldalon Menghin a rézkorról a következőképpen nyilatkozik: «A rézkornak csak helyi jelentősége van; összehasonlító kronológiai szempontból *értéktelen*». Meg vagyok győződve arról, hogy a szerző ezzel a megállapításával túllőtt a célon. Annyi igaz, hogy az első rézeszközök fellépésének nincs akkora hordereje, mint például az első bronz- vagy vaseszközök föllépésének, de azoknak kronológiai szempontból való jelentőségét kétségbevonni mégsem szabadna.

A 35. oldalon azt írja Menghin, hogy az északafrikai protocapsien a nyugat-európai kora-aurignaciennel teljesen azo-

nos, és ezek után nagyon meglepő, hogy a 97. és 256. oldalon annak dacára az aurignacien kultúra délnyugati származása ellen foglal állást és azt ellenkezően Ázsiából származtatja.

A 46. oldalon a szerző Anau I és Anau II rétegeinek nagy korát egyebek között a lerakódott rétegek vastagsága alapján ítéli meg. E sorok írójának tapasztalata szerint a lerakódott rétegek vastagsága nem eshetik döntő súllyal a latba a kor megítélésénél, mivel ezek mindenkor a véletlenül föllépő tényezőknek függvényei.

Nem csatlakozhatom a Menghin által az 56. oldalon tett megállapításhoz, ahol a bodrogkeresztúri kultúrát a bronzkor közelébe kívánja helyezni. Ez a kultúra megállapításunk szerint minden bizonynyal a rézkornak legkorábbi szakába utalandó. (Hillebrand, A pusztasátházi korarézkori temető, Arch. Hung. IV. köt. 1929.).

A 89. (tévesen 98.) oldalon a szerző egy legrégibb kőkorszakelőtti «Kőmentes fakultúra» feltételezését kockáztatja meg. Ennek az elméletnek a tarthatatlanságát az «Eiszeit und Urgeschichte» következő füzetében igyekszem majd bebizonyítani.

A 120—123-ig terjedő oldalon Menghin behatóan foglalkozik a Wildkirchli-barlang «csontkultúrájával». Az «Eiszeit und Urgeschichte» következő füzetében be fogom bizonyítani, hogy ezek a Wildkirchli-beli állítólagos csonteszközök nem egyebek, mint embertől feltört és víz által hőmpolygott látszólagos csonteszközök,

amilyeneket a Szeleta-barlang protosolutréen rétegeiben szintén nagy számmal találtunk és amelyek valóságos eszközöknek nem tekinthetők; ezzel az egész «Wildkirchli-csontkultúra» elveszti a Menghin által neki tulajdonított tudományos jelentőségét.

A 124. oldalon Menghin megemlíti, hogy a mousterien korszakban medvefogakból pengéket készítettek, aminők a magyarországi mousterienben is előfordulnak. Erre vonatkozólag meg kell jegyezni, hogy a magyarországi barlangi medvefogakból készített pengék csak a középső aurignacienben lépnek fel és hogy ezek «nemcsak, hogy Magyarországon is előfordulnak, hanem, hogy az első ilyen pengéket éppen e sorok írója a hazai barlangokban fedezte fel. (Über einen neuen Werkzeugtypus aus dem ungarischen Paleolithicum. W. P. Z. 1918.)

Teljesen tarthatatlannak tartom Menghinnek a 134. oldalon kifejtett pygmoidelméletét, mely szerint a mikrolitikus kultúráknak apró eszközformái a készítőjük kezének kicsiségével függnének össze. Ennek a föltevésnek szerintem semmi komoly alapja sincs, annál kevésbé, mivel ezeket az apró eszközöket a pygmeusok sem használták pusztán kézzel, hanem fába és csontba erősítve, amely anyagok azonban nem maradtak ránk, mivel ezeknek a mikrolitikus kultúráknak előfordulása általában a homok-dűnákhoz vannak kötve, melyekben a fa és csont nem tudott konzerválódni.

A 144. oldalon Menghin az ékszereknek messze az előfordulási helyeiktől való elhurcolásából kezdetleges kereskedelmi összeköttetésekre következtet a régibb kőkorbán. Véleményem szerint ezek a megfigyelések egyedül a diluviális törzseknek kiterjedt vándorlásairól tanuszkodnak, de semmi esetre se bizonyítják egy, a szó valódi értelmében vett kereskedelmet. Még a legprimitívabb értelemben vett kereskedelem is csak ott alakulhat ki szerintem, ahol a szóbanforgó törzsek egymás létezéséről tudomással bírnak, amit

a diluviális törzsek esetében általában nem feltételezhetünk. Kivételt képezhetne ebből a szempontból a rendkívül sűrűn lakott délfranciaországi Dordogne; ellenben kizártnak tartom például, hogy a Bükkhegység barlangjainak solutréi törzsei tudomással bírtak volna az esztergomvidéki Jankovich-barlang solutréi-kori törzseinek a létezéséről, s így ezek közt kereskedelmi kapcsolat nem is létesülhetett. Legjobb esetben egy alkalmi, illetve véletlen találkozástól eredő cserekereskedésről lehetne szó.

Munkájának 203. oldalán Menghin a magyarországi protosolutréen kultúrát «szegényesnek» bélyegzi és sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít a morvaországi predmostien kultúrának ezen kultúrákör megítélésénél. Nem oszthatom Menghin ebbeli felfogását, sőt azon véleményen vagyok, hogy a mi protosolutréen kultúránk sokkal jelentősebb, mivel minden jel a mellett szól, hogy a Szeleta-kultúra volt kiinduló pontja az európai solutréi kultúrának. A predmosti kultúra jelentősége csak látszólagos, mivel «gazdagsága» kevert voltával függ össze, amennyiben a «predmostien» felfogásom szerint nem egyéb, mint a «szegényes» hazai protosolutréennek és a nyugateurópai aurignaciennek a keveréke. Ezzel függ össze az a megfigyelés, hogy a «predmostien» művészi termékekben gazdag, a Szeleta-kultúra ellenkezőleg szegény ezekben. A Szeleta-kultúra t. i. kiindulópontja a solutréi kultúrának, amelyet éppen a művészi termékeknek teljes hiánya jellemez.

A 233. oldalon Menghin egy Finnországban talált ancylos-időbeli s általa a Kunda-kultúrába utalt szántalp alapján arra következtet, hogy az első igásállatokat Északeurópában alkalmazták. Azt hiszem, hogy Menghin ezzel a megállapításával kissé túllőtt a célon, nem gondolván meg azt, hogy az első szánokat állati erő igénybevétele nélkül az ember maga is húzhatta, sőt húzta is minden valószínűség szerint.

Hillebrand Jenő dr.